

ตลาดการเงินของญี่ปุ่น

(Japanese Financial Market)

สุทิน สายสงวน*

ตลาดการเงินของญี่ปุ่นเป็นสิ่งที่น่าสนใจทั้งด้านโครงสร้างและบทบาทของสถาบันการเงิน นโยบายและมาตรการที่สำคัญ ตลอดจนการปรับตัวขององค์กรประกอบต่างๆในระบบการเงินของญี่ปุ่นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นยุคสมัยที่การเปลี่ยนแปลงของตลาดการเงินของประเทศหนึ่งอาจส่งผลกระทบต่อตลาดการเงินของประเทศอื่นๆได้ เสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพลวัตของตลาดการเงินปัจจุบันได้ทางหนึ่ง อันจะเป็นประโยชน์ต่อประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายที่มุ่งพัฒนาประเทศตามแบบอย่างประเทศที่พัฒนาแล้ว บทความนี้เสนอเกี่ยวกับตลาดการเงินญี่ปุ่น สถาบันทางการเงิน สถานการณ์ ปัญหา นโยบายและมาตรการทางการเงินที่สำคัญอย่างสังเขป

ประเทศญี่ปุ่นประสบความสำเร็จด้านพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นแห่งแรกของทวีปเอเชีย ซึ่งให้แบบอย่างที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย ประเทศนี้มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นหลายประการ อาทิ ภาครัฐกับภาคอุตสาหกรรมร่วมมือกันอย่างแข็งขัน มีจรรยาบรรณในการทำงานสูง ประสบความสำเร็จด้านเทคโนโลยีขั้นสูง เป็นต้น เชื่อกันว่าปัจจัยเหล่านี้ส่งเสริมให้ญี่ปุ่นประสบความสำเร็จในการพัฒนาก้าวขึ้นสู่แถวหน้าอย่างรวดเร็ว

* นักวิจัย สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โดยเฉพาะธุรกิจด้านเทคโนโลยีระดับสูงซึ่งปัจจุบันญี่ปุ่นเป็นรองเพียงสหรัฐอเมริกาเท่านั้น

ขนาดของระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่นจาก GDP purchasing power parity มีมูลค่าสูงประมาณ 3.45 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ (ปี 2543) เป็นอันดับ 3 ของโลกรองจากสหรัฐอเมริกาและจีน (ตารางที่ 1) ขณะที่มูลค่าการค้าต่างประเทศ (รวมทั้งมูลค่าการส่งออกและนำเข้า) สูงถึง 735.2 พันล้านเหรียญสหรัฐซึ่งเป็นอันดับ 2 รองจากสหรัฐอเมริกาเท่านั้น (CIA World Fact Book, 2002)

ตารางที่ 1 GDP และมูลค่าการค้าต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา จีน และญี่ปุ่น ปี 2543

	สหรัฐอเมริกา	จีน	ญี่ปุ่น
GDP purchasing power parity (หน่วย: ล้านล้านเหรียญสหรัฐ)	7.78*	na	4.48*
มูลค่าการค้าต่างประเทศ (หน่วย: พันล้านเหรียญสหรัฐ)	1,558.6*	na	716.8*
	1,871.0**	98.4**	735.2**

หมายเหตุ: * ปี พ.ศ. 2543; ** ตัวเลขประมาณการ ปี พ.ศ. 2544; na ไม่มีข้อมูล

ที่มา: * The Economist, Pocket World in Figures, 2000 edition; ** CIA World Fact Book, 2002

อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์การพัฒนาของประเทศญี่ปุ่นนั้นย่อมประกอบด้วยทั้งบทเรียนแห่งความสำเร็จที่พึงยึดถือเป็นแบบอย่างและการเรียนรู้ถึงข้อผิดพลาดตกพร่องที่ผู้เกี่ยวข้องพึงตระหนักและระมัดระวังป้องกันไว้เช่นกัน

แม้ญี่ปุ่นได้ชื่อว่าเป็นความสำเร็จในการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่หลังสงครามโลกเป็นต้นมา แต่ก็ทราบกันทั่วไปว่า ช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาจนกระทั่งปัจจุบันนั้น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นกลับตกอยู่ในสภาวะซบเซาอย่างต่อเนื่องซึ่งมีสาเหตุสำคัญหลายประการ ได้แก่ การชะลอตัวของ การบริโภคส่วนบุคคล การลดลงของการผลิตและการลงทุนเครื่องจักร สภาวะเงินเฟ้อที่เบาบาง (ราคาที่ตกต่ำลงอย่างต่อเนื่อง)เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะช่วง 2 ปีที่ผ่านมาอยู่ในระดับที่ซบเซามาก กล่าวคือ มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 มกราคม 2545 ประกาศว่าอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับลบร้อยละ 1.0 และ ร้อยละ 0.0 ตามลำดับ ขณะเดียวกันภาวะการจ้างงานก็ซบเซาอย่างรุนแรง จะเห็นได้ว่า อัตราการว่างงาน ณ เดือนธันวาคม 2544 สูงถึงร้อยละ 5.6

ปัจจุบันย่อมเป็นผลพวงของอดีต กล่าวคือ เมื่อย้อนอดีตสองทศวรรษที่ผ่านมา ในยุคเศรษฐกิจฟองสบู่ในปลายทศวรรษที่ 1980 พบว่า สถาบันการเงินของญี่ปุ่นขณะนั้นได้ขยายการให้สินเชื่ออย่างเต็มที่ โดยใช้ที่ดินและหุ้นที่ราคาพุ่งสูงขึ้นเป็นหลักทรัพย์สินค้ำประกัน ต่อมาเกิดการเปลี่ยนแปลงในปี 2532 ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ปรับเปลี่ยนดำเนินนโยบายเข้มงวดทางการเงิน และในปีถัดมา กระทรวงการคลังญี่ปุ่นได้กำหนดมาตรการจำกัดสินเชื่อที่เกี่ยวกับที่ดิน ได้นำไปสู่การแตกสลายของเศรษฐกิจฟองสบู่ในธุรกิจที่ดินและตลาดหุ้นในต้นทศวรรษที่ 1990 ส่งผลให้สินเชื่อจำนวนไม่น้อยที่ปล่อยกู้ในช่วงเศรษฐกิจฟองสบู่กลายเป็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL: Non-performing Loans ต่อไปจะเรียก NPL) โดยเฉพาะภาคธุรกิจก่อสร้าง อสังหาริมทรัพย์ และธุรกิจที่ให้กู้แก่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ หลังจากนั้น ตลอดทศวรรษ ๑๙๙๐ ราคาสินทรัพย์ เช่น ราคา

ที่ดิน และราคาหุ้น ได้มีแนวโน้มตกต่ำลงเป็นเหตุให้สถาบันการเงินส่วนใหญ่ของญี่ปุ่นประสบกับความยุ่งยากในการแก้ปัญหา NPL จำนวนมหาศาล

ปัญหา NPL ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่นจนถึงปัจจุบัน เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายการเงินการคลังของรัฐบาลและธนาคารแห่งประเทศไทย แม้ว่าเศรษฐกิจญี่ปุ่นในทศวรรษ 1990 ได้อยู่ในภาวะขาขึ้นเล็กน้อย 2 ครั้ง (เมื่อปี 2536 และ 2543) แต่ก็ไม่สามารถที่จะฟื้นตัวได้จนหลุดพ้นจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างรุนแรงที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้น อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจแท้จริงของญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษ 1990 มีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเทียบกับในช่วงทศวรรษก่อน ขณะเดียวกัน ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2536 จนถึงปัจจุบัน พบว่า GDP deflator ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดราคาสินค้าทั่วไปในเศรษฐศาสตร์มหภาคมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดมา ยกเว้นเฉพาะในปี 2540 ที่สถิติดัชนีราคาสินค้าเพิ่มขึ้นโดยอัตโนมัติ เนื่องจากมีการขึ้นอัตราภาษีบริโภคจากร้อยละ 3 เป็นร้อยละ 5

การล่มสลายของสถาบันการเงินญี่ปุ่นที่เกิดจาก NPL นั้น เริ่มเกิดขึ้นจากการล้มของธนาคารโตโฮโซโกเมื่อเดือนเมษายน 2535 ตามมาด้วยธนาคารโตโยชินคินได้ล้มในเดือนตุลาคมปีเดียวกัน ความรุนแรงและจำนวนสถาบันที่ล้มก็เพิ่มมากขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป เมื่อปี 2538 สถาบันการเงินหลายแห่งล้มลง ดังเช่น เมื่อเดือนมีนาคมสหกรณ์ออมทรัพย์โตเกียวเคียววะและสหกรณ์ออมทรัพย์อันเซน ถัดมาเดือนสิงหาคม ธนาคารเฮียวโกะและสหกรณ์ออมทรัพย์ชิซุกิทยอยล้มตามลำดับ อีกปีต่อมาในเดือนกรกฎาคม บริษัทสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย (ที่เรียกกันทั่วไปในภาษาญี่ปุ่นว่า " จูเซน ") ๗ แห่งล้ม ส่งผลให้ประชาชนทั่วไปตระหนักถึงความรุนแรงของปัญหา NPL วิกฤตการเงินของญี่ปุ่นรุนแรง

เพิ่มขึ้น เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2540 เกิดการล้มของธนาคารฮอกไกโดทะคุโชคุ ซึ่งเป็นหนึ่งในธนาคารใหญ่ในเมืองหลักที่มีสาขาทั่วประเทศ (City Banks) และบริษัทหลักทรัพย์ยะมะอิชิซึ่งเป็นหนึ่งในสี่ของ บริษัทหลักทรัพย์ยักษ์ใหญ่ของญี่ปุ่นส่งผลให้ระบบการเงินญี่ปุ่นโดยรวมตกเข้าสู่ภาวะวิกฤตอย่างรุนแรง ยิ่งไปกว่านั้น ๒ ใน ๓ ของธนาคารเพื่อสินเชื่อระยะยาวของญี่ปุ่นก็มีหนี้สูงเกินสินทรัพย์และต้องตกอยู่ในความดูแลของรัฐเป็นการชั่วคราว ได้แก่ ธนาคารสินเชื่อระยะยาวญี่ปุ่น (เมื่อพฤศจิกายน 2541) และธนาคารสินเชื่อญี่ปุ่น (เมื่อธันวาคม 2542)

เมื่ออัตราการเจริญเติบโตจะอยู่ในระดับศูนย์เปอร์เซ็นต์ซึ่งถือว่าอยู่ในช่วงระยะมุ่งปรับเปลี่ยนตามที่แสดงไว้ในการปฏิรูปโครงสร้างและแนวโน้มเศรษฐกิจการคลังระยะกลาง โดยการปฏิรูปโครงสร้างการคลัง และการปฏิรูปกฎระเบียบที่เน้นการย้ายงบประมาณไปยังสาขาที่มีความสำคัญและการเพิ่มประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่อง ได้ให้ความสำคัญกับความต้องการของภาคเอกชนและการขยายการจ้างงาน มีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องโดยมีความต้องการภาคเอกชนเป็นตัวนำ ช่วงครึ่งหลังปี 2545 จากเศรษฐกิจยังซบเซา แต่ก็เคลื่อนไปในทิศทางฟื้นตัวซึ่งจะเยียวยาสถานะเงินฝืดได้ ทั้งนี้ อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยเฉลี่ยถ้าไม่ดำเนินนโยบายปฏิรูปโครงสร้างคาดว่าจะจนถึงปี 2553 จะอยู่ในระดับประมาณร้อยละ 0.5 ยอดภาระหนี้ก็จะสูงขึ้นในบางระยะ แต่ถ้าดำเนินนโยบายปฏิรูปโครงสร้างตั้งแต่ปี 2547 เป็นต้นไปคาดว่าจะอยู่ในระดับร้อยละ 1.5 การคลังก็จะมีแนวโน้มเริ่มมีความสมดุลสู่ระดับบวกในปี 2553

คำนิยาม: ตลาดการเงิน (Financial Market)

ตลาดการเงิน การธนาคาร และเงินตราล้วนมีส่วนสำคัญในระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมสมัยใหม่ **ตลาดการเงิน** เป็นตลาดที่เกิดขึ้นตามวิวัฒนาการของระบบเงินตราระบบการเงินการคลังของแต่ละประเทศเพื่อทำหน้าที่เชื่อมโยงระหว่างผู้มีเงินออมกับผู้ที่ต้องการเงินทุน เป็นแหล่งกลางที่ระดมเงินออมจากผู้ออมและจัดสรรเงินทุนแก่ผู้ประกอบการทั้งในระบบของการให้สินเชื่อและการพัฒนาหลักทรัพย์ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ในการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนเงินตรา ทั้งนี้ ตลาดการเงินเป็นแหล่งสำหรับการลงทุนและระดมทุนหรือแหล่งกลางที่ระดมเงินออมจากผู้ออม และจัดสรรเงินทุนแก่ผู้ประกอบการ

ตลาดการเงินแบ่งเป็น 2 ตลาด คือ ตลาดเงิน (Money market) และตลาดทุน (Capital market) โดยที่ ตลาดระยะสั้นเรียกว่าตลาดเงิน ส่วนตลาดระยะปานกลางถึงระยะยาวเรียกว่าตลาดทุน ทว่าการแบ่งดังกล่าวค่อนข้างยุ่งยากเพราะว่าปัจจุบันสถาบันการเงินต่าง ๆ มีส่วนเกี่ยวข้องกับสินเชื่อทั้งระยะสั้นและระยะยาว ดังนั้น มักพิจารณารวม ๆ กันเป็นตลาดการเงิน ซึ่งประกอบด้วยตลาดเงินและตลาดทุน

ตลาดทุน (Capital Market) หมายถึง แหล่งระดมเงินออมระยะยาวและให้สินเชื่อระยะยาวตั้งแต่ 1 ปีขึ้นไป ได้แก่ เงินฝากประจำ หุ้นกู้ หุ้นสามัญ และ พันธบัตรทั้งของรัฐบาลและเอกชน อาจแบ่งเป็น 2 ตลาด คือ **ตลาดสินเชื่อทั่วไป** และ **ตลาดหลักทรัพย์** โดยที่ ตลาดสินเชื่อทั่วไป ประกอบด้วย ธนาคารพาณิชย์ และ บริษัทเงินทุน ส่วน**ตลาดหลักทรัพย์**แบ่งย่อยเป็น ตลาดแรก และ ตลาดรอง ตลาดแรกคือ ตลาดที่ซื้อขายหลักทรัพย์ออกใหม่เป็นการ

¹ วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน และคนอื่นๆ. พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์. 2537. น. 47 127 และ 129

ซื้อขายหลักทรัพย์ที่หน่วยธุรกิจผู้ออกหลักทรัพย์ได้รับเงินทุนจากผู้ซื้อหลักทรัพย์ใหม่ ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าการซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดแรกเป็นการลงทุนที่แท้จริง ส่วนตลาดรองคือ ตลาดที่ซื้อขายหลักทรัพย์เก่า การซื้อขายหลักทรัพย์ในตลาดรองมิใช่การลงทุนที่แท้จริง เพราะหน่วยธุรกิจผู้ออกหลักทรัพย์ไม่ได้รับเงินทุนจากการซื้อขายเหล่านั้น การซื้อขายหลักทรัพย์เก่าเป็นเพียงการเปลี่ยนมือระหว่างผู้ถือหลักทรัพย์ อย่างไรก็ตามตลาดรองก็มีบทบาทเกื้อกูลต่อตลาดแรก เพราะทำให้ผู้ซื้อหลักทรัพย์ในตลาดแรกมีความมั่นใจว่าจะสามารถแลกเปลี่ยนหลักทรัพย์เป็นเงินสดได้เมื่อต้องการ ทั้งนี้

สถาบันในตลาดทุน ประกอบด้วยธนาคารพาณิชย์ (สำหรับสินเชื่อระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป) บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย บริษัทประกันชีวิต ฯลฯ

ตลาดเงิน (Money market) หมายถึง ตลาดที่มีการระดมเงินทุนและการให้สินเชื่อระยะสั้นไม่เกิน 1 ปี การโอนเงิน การซื้อขายหลักทรัพย์ทางการเงินที่มีอายุการไถ่ถอนระยะสั้น เช่น ตั๋วแลกเงิน ตั๋วสัญญาใช้เงิน และตั๋วเงินคลัง เป็นต้น เป็นที่รวมกลไกทั้งหลายที่ทำให้การหมุนเวียนของเงินทุนระยะสั้นเป็นไปด้วยดี อันได้แก่ การจัดหาเงินทุนเพื่อการประกอบการของธุรกิจ การให้สินเชื่อแก่บุคคล และการจัดหาเงินทุนระยะสั้นให้แก่ภาครัฐบาล แบ่งเป็น ตลาดเงินในระบบรอง และ (2) ตลาดเงินนอกระบบ โดยที่ **ตลาดเงินในระบบ** ประกอบด้วยสถาบันการเงินที่จัดตั้งขึ้นตามกฎหมาย ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์ และธนาคารกลาง กิจกรรมสำคัญในตลาดเงินในระบบ ได้แก่ การกู้ยืมระหว่างธนาคารด้วยตนเอง (Inter-bank loan หรือ call loan) ระยะเวลาตั้งแต่ 1 วันขึ้นไป การกู้โดยตรงหรือเบิกเกินบัญชี (loan and overdraw) โดยมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน การกู้โดยขายตราสารทางการเงิน ตั๋วเงิน

คลัง ตัวสัญญาใช้เงิน ตราสารการค้า ตลอดจนตราสารที่ธนาคารรับรอง ขณะที่ตลาดเงินนอกระบบ ซึ่งไม่มีกฎหมายรองรับสถานภาพ กิจกรรมที่สำคัญได้แก่ การให้กู้ การเล่นเกม การขายฝาก ฯลฯ ตลาดเงินนอกระบบยังมีบทบาทมากในประเทศกำลังพัฒนา

ช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ตลาดการเงินเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีเครื่องมือตราสารทางการเงินใหม่ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา การธนาคารก็มีพลวัตตอบสนองต่อสถานการณ์ทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ๆ ยิ่งกว่านั้นความก้าวหน้าของตลาดการเงินโลกและการค้าระหว่างประเทศได้เสริมสร้างระบบโลกที่ตลาดการเงินของประเทศหนึ่งจะมีอิทธิพลต่อตลาดการเงินของประเทศอื่นๆ อีกด้วย

สถาบันการเงินญี่ปุ่น

สถาบันทางการเงินหรือสื่อสารทางการเงิน (Financial intermediaries)² เป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้ออมกับผู้กู้ ซึ่งในความหมายกว้างหมายถึงสถาบันการเงิน ทั้งหมด ได้แก่ ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารออมสิน สหกรณ์ออมทรัพย์ บริษัท ประกันภัย บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ กองทุนการลงทุน

การจำแนกธนาคารในประเทศญี่ปุ่นเพื่อให้เห็นภาพของสถาบันการเงินที่สนองต่อระบบเศรษฐกิจญี่ปุ่น อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจตลาดการเงินญี่ปุ่นมากยิ่งขึ้น ได้ยึดตามแนวคิดของ Maximillian J.B. Hall³ ซึ่งจำแนกสถาบัน

² วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน และคนอื่น. อ้างแล้ว. น. 127

³ Maximillian J.B. Hall. Financial Reform in Japan. 1998. p.4 และ 7

การเงินออกเป็น ภาคการธนาคาร สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารแต่รับฝากเงิน และ สถาบันทางการเงินที่ไม่รับฝากเงิน (ตารางที่ 2)

สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคาร

จะเห็นได้ว่า สถาบันการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารแต่รับฝากเงินประกอบด้วย สถาบันการเงินภาคเอกชน ได้แก่ สหกรณ์สินเชื่อ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ ประมง และสถาบันการเงินของภาครัฐ ได้แก่ ไปรษณีย์(การออมเงินทาง ไปรษณีย์ ส่วนสถาบันทางการเงินที่ไม่รับฝากเงินประกอบด้วยสถาบันการเงิน ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัทประกันภัย บริษัทบริหารการเงินลงทุนด้านหลักทรัพย์ บริษัทการเงินหลักทรัพย์ สถาบันสินเชื่อของผู้บริโภค บริษัทร่วมทุน บริษัท หลักทรัพย์ นายหน้า

ตารางที่ 3 สถาบันการเงินของญี่ปุ่น

ประเภท	สถาบันการเงิน
1. ธนาคาร	โปรดดูตารางที่ 3
2. สถาบันทางการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารแต่รับฝากเงิน	2.1 ภาคเอกชน ได้แก่ สหกรณ์สินเชื่อ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง 2.1 ภาครัฐ ได้แก่ ไปรษณีย์(การออมเงินทางไปรษณีย์

<p>3. สถาบันทางการเงินที่ไม่รับฝากเงิน</p>	<p>3.1 ภาคเอกชน ได้แก่ บริษัทประกันภัย บริษัทบริหารการเงินลงทุนด้านหลักทรัพย์ บริษัทการเงินหลักทรัพย์ สถาบันสินเชื่อของผู้บริโภค บริษัทร่วมทุน บริษัทหลักทรัพย์ นายหน้า</p> <p>3.2 ภาครัฐ ได้แก่ กรรมการกองทุนสินเชื่อ บัญชีประกันชีวิตทางไปรษณีย์ กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างประเทศ บริษัทการเงินของประชาชน บริษัทเงินทุนธุรกิจขนาดเล็ก บริษัทประกันสินเชื่อธุรกิจขนาดเล็ก บริษัทสินเชื่อทางธุรกิจพิทักษ์สิ่งแวดล้อม บริษัทสินเชื่อเพื่อการเกษตร ป่าไม้ และประมง บริษัทเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัย บริษัทการเงินแห่งรัฐวิสาหกิจท้องถิ่น บริษัทการพัฒนาฮอกไกโดและชิโฮกุ บริษัทการเงินเพื่อการพัฒนาโฮกินาวา สถาบันระดมทุนของรัฐ</p>
--	--

ที่มา: Hall (1998:7) ตารางที่ 1.1

และสถาบันการเงินที่ไม่รับฝากเงินของภาครัฐ ได้แก่ กรรมการกองทุนสินเชื่อ บัญชีประกันชีวิตทางไปรษณีย์ กองทุนความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างประเทศ บริษัทการเงินของประชาชน บริษัทเงินทุนธุรกิจขนาดเล็ก บริษัทประกันสินเชื่อธุรกิจขนาดเล็ก บริษัทสินเชื่อทางธุรกิจพิทักษ์สิ่งแวดล้อม บริษัทสินเชื่อเพื่อการเกษตร ป่าไม้ และประมง บริษัทเงินกู้เพื่อที่อยู่อาศัย บริษัทการเงินแห่งรัฐวิสาหกิจท้องถิ่น บริษัทการพัฒนาฮอกไกโดและชิโฮกุ บริษัทการเงินเพื่อการพัฒนาโฮกินาวา สถาบันระดมทุนของรัฐ

ธนาคาร

ธนาคารเป็นองค์กรหลักตัวกลางทางการเงินในระบบการเงินของญี่ปุ่น เช่นเดียวกับไทย อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นมีเอกลักษณ์ของระบบธนาคารญี่ปุ่น เรียกว่า “main bank system” หรือ “bank-based financial system” ซึ่งเป็นระบบที่ธนาคารจะเป็นบริษัทแม่หรือบริษัทนำในเครือของกิจการทั้งหมด แต่ละกิจการจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากธนาคาร ขณะเดียวกันธนาคารจะควบคุมการบริหารงานของกิจการในเครือด้วยการถือหุ้นไขว้ระหว่างธนาคารกับกิจการในเครือ และ/หรือ ระหว่างกิจการในเครือด้วยกัน ดังนั้น ภายใต้ระบบนี้ ธนาคารจะควบคุมทิศทางการดำเนินงานของแต่ละกิจการโดยใช้ “block of equity” ที่ถือไขว้กัน ธนาคารจึงเป็นทั้งผู้ให้กู้ (เจ้าหนี้) พร้อมๆ กับการเป็นเจ้าของในกิจการที่อยู่ในเครือ ข้อสังเกตประการหนึ่ง คือ ธนาคารญี่ปุ่นจะประกอบด้วยผู้ถือหุ้นใหญ่ คือ บริษัทประกันชีวิต ลูกหนี้ที่เป็นกิจการในเครือหรือมิใช่ก็ได้ พนักงานธนาคาร และธนาคารอื่นๆ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 3 สถาบันการเงินของญี่ปุ่น(ที่เป็นธนาคาร)จำแนกตามหน้าที่

ประเภท	ธนาคาร
1.ธนาคารกลาง	ธนาคารแห่งประเทศไทย
2.ธนาคารเอกชน 2.1 ธนาคารทั่วไป	City Banks ธนาคารภาค ธนาคารต่างประเทศ
2.2 ธนาคารเฉพาะเรื่อง 2.2.1 สถาบันการเงินที่ ให้สินเชื่อระยะยาว	Long-term Credit Banks Trust Banks
2.2.2 สถาบันที่ให้สินเชื่อ สำหรับบริษัทขนาดกลางและ ขนาดย่อม	Shinkin Banks/ Zenshiren Banks Labour Banks/ Rokinren Banks Shokochunkin Bank
2.2.3 ธนาคารเพื่อ อุตสาหกรรม การเกษตร ป่า ไม้ และประมง	Norinchenkin Bank
3 ธนาคารของรัฐที่ไม่รับฝาก เงิน	ธนาคารเพื่อการพัฒนาญี่ปุ่น ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่ง ญี่ปุ่น

ที่มา: Hall (1998:4) ตารางที่ 1.1

ตารางที่ 4 ผู้ถือหุ้นใหญ่ของธนาคารญี่ปุ่น

ผู้ถือหุ้นใหญ่	จุดประสงค์
<p>บริษัทประกันชีวิต</p> <p>ลูกหนี้ที่เป็นกิจการในเครือ หรือมีใช้ก็ได้</p> <p>พนักงานธนาคาร ซึ่งมักจะกระทำผ่านการแบ่งขายหุ้นให้</p> <p>ธนาคารอื่นๆ</p>	<p>เพื่อลงทุนพร้อมๆ กับสร้างความสัมพันธ์กับธนาคารเพื่อผลประโยชน์ทางด้านธุรกิจประกันชีวิต</p> <p>เพื่อสร้างความสัมพันธ์ในระยะยาวกับธนาคาร โดยผ่านการถือหุ้น นอกเหนือจากการเป็นลูกค้ากับธนาคาร</p> <p>เพื่อเป็นแรงจูงใจไปพร้อมๆ กับการได้รับการเสนอชื่อให้ไปดำรงตำแหน่ง กรรมการบริษัทหลังเกษียณ</p> <p>เพื่อเป็นการป้องกัน การถูกรวบงำหรือซื้อกิจการจากผู้อื่น</p>

ญี่ปุ่นเป็นทั้งยักษ์ใหญ่ในวงการอุตสาหกรรมและในวงการธุรกิจด้านการเงินระดับโลก กิจการธนาคารญี่ปุ่นได้พัฒนาตัวเองก้าวขึ้นสู่ระดับแนวหน้าของโลก แม้ว่าธนาคารพาณิชย์ญี่ปุ่นไม่ใช่ธนาคารที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก แต่เมื่อจัดอันดับ 1 ใน 10 หรือ ที่เรียกกันว่า Top Ten ของโลกแล้ว มักมีชื่อธนาคารของญี่ปุ่นติดอันดับอยู่เสมอ จะเห็นได้ว่า เมื่อปี 2542 มูลค่าสินทรัพย์

ของธนาคาร 462.5 ล้านล้านเยน เป็นของภาคปัจเจกชน 277.7 ล้านล้านเยน เป็นของบรรษัท 144.1 ล้านล้านเยน อื่นๆ 40.6 ล้านล้านเยน

เมื่อปี 2528 นิตยสาร Banker ได้จัดทำอันดับธนาคารขนาดใหญ่ 500 แห่งทั่วโลกประจำปี ซึ่งวัดโดยใช้ทรัพย์สินเป็นเกณฑ์ พบว่า บรรดาประเทศต่างๆ ที่มีธนาคารพาณิชย์ในเข่ายดังกล่าวมีจำนวน 54 ประเทศ โดยที่ประเทศที่มีจำนวนธนาคารพาณิชย์เข้าอันดับมากที่สุด ได้แก่ สหรัฐอเมริกา มีกว่า 1 ใน 5 หรือ จำนวน 110 แห่ง รองลงมา คือ ญี่ปุ่น 77 แห่ง ถัดมา เยอรมันตะวันตก อิตาลี 2 และ ฝรั่งเศส ตามจำนวน 42 แห่ง 27 แห่ง และ 18 แห่ง ตามลำดับ โดย ธนาคารซีทียังคงครองความสำคัญอันดับ 1 ของโลก รองลงมา คือ ธนาคารพาณิชย์ญี่ปุ่น ตั้งแต่อันดับ 2-5 ได้แก่ แบนคโคไดอิจิ คังเงียว, ฟุจิแบงก์, ชูมิโตโม แบงก์, มิทซูบิชิ แบงก์ เมื่อพิจารณา 1 ใน 10 ยังพบอีกว่า อันดับ 7 ก็เป็นธนาคารญี่ปุ่น คือ ซันวาแบงก์ อย่างไรก็ตาม ถ้าหากมีการพิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน ในระยะต่อมาด้วยแล้ว แบนคโคไดอิจิ คังเงียว ของญี่ปุ่นก็ใหญ่ที่สุดของโลกและธนาคารฟูจิ เป็นอันดับที่ 2 ของโลก

ธนาคารนอริชูกิน ธนาคารระดับใหญ่แห่งญี่ปุ่น ช่วงทศวรรษ 1970 ธนาคารนอริชูกินเป็นธนาคารระดับใหญ่ของญี่ปุ่น เป็นธนาคารสำหรับเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรของประเทศ ที่มีขอบข่ายการดำเนินงานเฉพาะภายในญี่ปุ่นเท่านั้น แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไป เกษตรกรญี่ปุ่นกลับกลายเป็นฐานทรงพลังให้แก่ นอริชูกินแบงก์ อย่างเห็นได้ชัดในปีงบประมาณ 2528 ธนาคารมีหนี้สินและทุนคิดเป็นมูลค่าประมาณ 3,625 พันล้านบาท หรือเทียบเท่าประมาณครึ่งหนึ่งของงบประมาณประจำปี 2529 ของญี่ปุ่น ธนาคารนอริชูกิน มีสินทรัพย์ในประเทศมากเป็นอันดับ 1 แต่เมื่อรวมสินทรัพย์ทั้งหมด (ทั้งภายใน

และต่างประเทศ) แล้ว ธนาคารนอร์นซูกินเป็นธนาคารระดับใหญ่เป็นอันดับ 6 ของญี่ปุ่น

การที่ธนาคารมีเงินทุนในรูปเงินเยนเป็นจำนวนมากเช่นนี้ ทำให้นอร์นซูกินนำไปลงทุนในหลักทรัพย์และธุรกิจต่างๆ ภายในประเทศอย่างแพร่หลาย แต่เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายผ่อนปรนกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการลงทุนในต่างประเทศ รวมถึงการสนับสนุนให้ตลาดการเงินธนาคารของประเทศดำเนินงานอย่างเสรี และเป็นสากลมากขึ้น ได้มีส่วนผลักดันให้ธนาคารนอร์นซูกินเปิดตัวเอง ไปสู่ตลาดการเงินต่างประเทศตั้งแต่ปี 2522 เป็นต้นมา ขณะนี้ธนาคารดังกล่าว กลายเป็นเจ้าหนี้รายสำคัญของสหรัฐฯ เนื่องจากธนาคารนำเงินทุนไปรูปเงินเยน ไปลงทุนซื้อ หลักทรัพย์รัฐบาลสหรัฐฯ เป็นจำนวนมาก และยังนำไปลงทุนใน พันธบัตรหรือหลักทรัพย์อื่นๆ ในสหรัฐฯ อีกด้วย บทบาทของนอร์นซูกิน ยังแผ่ขยายไปยังตลาดการเงินยุโรป คาดว่าธนาคารกำลังพิจารณาเปิดสาขา และขอตั้งธุรกิจการค้า หลักทรัพย์ในตลาดลอนดอน สำหรับการดำเนินงานในญี่ปุ่นนั้น ธนาคารยังเน้นการบริการแก่ลูกค้าเกษตรกรของประเทศ ขณะเดียวกันธนาคารได้มีส่วนสำคัญ ในการหล่อเลี้ยงสภาพคล่องของประเทศ และเจือจุนภาระหนี้สินของรัฐบาลอีกด้วย เมื่อสิ้นสุดปีงบประมาณ 2528 นอร์นซูกิน ถือหลักทรัพย์ต่างประเทศเพิ่มขึ้นถึง ร้อยละ 300 แยกเป็น หลักทรัพย์ด้านการคลังของสหรัฐฯ รวบรวมร้อยละ 50 ของมูลค่าหลักทรัพย์ต่างประเทศของทั้งหมด ซึ่งหลักทรัพย์ทั้งหมดนี้คิดเป็นเงินราว 242.5 พันล้านบาท นับแต่ทศวรรษ 1980 นี้ นอร์นซูกินแบ่งครึ่งธนาคารเพื่อเกษตรกรรมญี่ปุ่น จะกลายเป็นธนาคารระดับอินเตอร์ที่รุ่งเรืองแห่งหนึ่งในโลก

สิ่งที่เปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นในระหว่างกระบวนการเปิดเสรีทางการตลาด คือ พฤติกรรมของภาคเอกชนที่ได้รับผลกระทบจากหลายปัจจัย เช่น วิกฤติการณ์น้ำมัน และการแข็งค่าขึ้นของเงินเยน เพราะการตกลง Plaza accord ในปี 2528 กล่าวคือ เมื่อเงินเยนที่แข็งค่าขึ้นนี้มีส่วนเร่งในการส่งเสริมการลงทุนโดยตรงของบริษัทญี่ปุ่นเป็นอย่างมากในต่างประเทศทั้งในเอเชีย สหรัฐอเมริกาและยุโรป ก่อให้เกิดระบบที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการแบ่งงานและการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในระดับนานาชาติ นอกจากนี้ กิจกรรมของบริษัทที่ขยายกิจการไปทั่วโลกในช่วงหลายปีที่ผ่านมาก็ได้ทำให้การลงทุนจากต่างประเทศในประเทศญี่ปุ่นเพิ่มขึ้นอย่างมาก การแข่งขันกับบริษัทเหล่านี้จากอเมริกาและยุโรปได้กดดันให้บริษัทญี่ปุ่นต้องปฏิรูปตนเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง การไหลเวียนของเงินทุนระดับโลกได้ทำให้โครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศญี่ปุ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น ฉะนั้น ผู้วางนโยบายเพียงแต่หามาตรการสนับสนุนกลไกตลาดดังกล่าวให้แข็งแกร่งขึ้นก็เป็น การเพียงพอแล้ว

ช่วงหลังจากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจของเอเชียเมื่อปี 2540 เป็นต้นมา ในบรรดาธนาคารญี่ปุ่นที่ติดอันดับธนาคารชั้นนำ 1 ใน 10 ของโลก ก็สูญเสียความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ที่เคยอยู่ในอันดับต่ำกว่าตนเอง เช่น สหรัฐหรือยุโรป อย่างสิ้นเชิง ธนาคารญี่ปุ่นในปี 1998 ติดอันดับเพียง 3 ธนาคาร ใน 10 อันดับแรก นั่นคือ ลดลงทั้งขนาดและสูญเสียความสามารถในการแข่งขันยิ่งกว่านั้น หลังวิกฤตธนาคารญี่ปุ่นยังประสบกับปัญหาของระบบการเงินญี่ปุ่นเนื่องมาจากระบบการเงินญี่ปุ่นที่พึ่งพาธนาคารในการเป็น “ตัวกลางทางการเงิน” (Financial Intermediary) ที่ทำหน้าที่ระดมเงินออม และจัดสรรเงินออมดังกล่าวให้กับระบบเศรษฐกิจเป็นสำคัญ นั่นคือ หากธนาคารไม่สามารถทำหน้าที่

ตัวกลางทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากธนาคารจะไม่ช่วยแก้ปัญหาแล้วยังกลายเป็นหนึ่งในปัญหาที่ทำให้การแก้ไขปัญหาสลับซับซ้อนขึ้นเป็นทวีคูณอีกด้วย

รัฐบาลญี่ปุ่นและธนาคารแห่งประเทศไทยตระหนักถึงความรุนแรงเกินความคาดหมายในปัญหาการถดถอยทางเศรษฐกิจภายหลังเศรษฐกิจฟองสบู่แตก และปัญหาเงินฝืดที่เกิดขึ้นต่อเนื่องอย่างไม่เคยมีมาก่อนนี้ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ดำเนินนโยบายการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจขนาดใหญ่ด้วยการออกมาตรการเศรษฐกิจเป็นครั้งคราว ขณะเดียวกันธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินนโยบายทางการเงินด้วยการออกมาตรการผ่อนคลายทางการเงิน โดยประกาศลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐาน (Official Discount Rate) ลง 9 ครั้ง จากร้อยละ 6.0 เมื่อต้นปี 2534 ลดลงเหลือร้อยละ 0.5 ในเดือนกันยายน 2538 และไปไกลถึงขั้นดำเนิน "นโยบายอัตราดอกเบี้ยร้อยละศูนย์" ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2542 ถึงเดือนสิงหาคม 2543 ซึ่งส่งผลให้อัตราดอกเบี้ยชั่วคืน (Overnight Call Rate) อยู่ในระดับร้อยละ 0 กระนั้นก็ตาม ภายใต้ภาวะการณ์ที่ขาดการ "ปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจ" ที่เป็นพื้นฐาน มาตรการต่างๆ จึงส่งผลในแวดวงจำกัด กล่าวคือ การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาล(นโยบายทางการคลัง)เพื่อใช้ในกิจการสาธารณะในรูปแบบเดิมเพียงก่อให้เกิดอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นในวงจำกัด ประกอบกับในการแก้ไขปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่มีปริมาณมหาศาลของสถาบันการเงินขาดความคืบหน้า ขณะเดียวกันการลดอัตราดอกเบี้ยของธนาคารแห่งประเทศไทยอย่างกล้าหาญ(นโยบายทางการเงิน)มีผลในการยับยั้งเงินฝืดในวงจำกัดเท่านั้น

ปัญหา NPL ปรากฏขึ้นพร้อมๆ กับภาวะเงินฝืด เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาดูปัญหา NPL ของสถาบันการเงินญี่ปุ่น ช่วงทศวรรษ 1990 จะเห็นลักษณะพิเศษว่า NPL นี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนาน แล้วกัดเซาะระบบการเงินของญี่ปุ่นโดยรวมเป็นลำดับ มิได้เกิดขึ้นเต็มที่ทันทีภายหลังเศรษฐกิจฟองสบู่แตก กล่าวคือ ปัญหา NPL นี้เกิดขึ้นในรูปแอบแฝงพร้อมกับการแตกของฟองสบู่ และการเลื่อนการแก้ไขปัญหา NPL ซึ่งปรากฏขึ้นมาตามการขยายตัวของภาวะเงินฝืดออกไปทุกครั่งนั้น ส่งผลลดทอนความเข้มแข็งในการบริหารของสถาบันการเงินในประเทศญี่ปุ่นเป็นลำดับ นำมาซึ่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของระบบการเงินโดยรวมในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษที่ ๑๙๙๐ ทั้ง ๆ สถาบันการเงินเข้มแข็งมากในช่วงครึ่งหลังของทศวรรษก่อนนั้น

ดังนั้น ปัจจุบัน ธนาคารของประเทศญี่ปุ่นแม้จะอยู่ในธนาคารขนาดใหญ่ระดับโลกแต่กลับเป็นธุรกิจที่ให้ผลกำไรน้อย ทั้งนี้เนื่องจากได้รับผลกระทบจากความล้มเหลวของธนาคารเองและความอ่อนเปลี้ยของระบบเศรษฐกิจ ธนาคารญี่ปุ่นจะอ่อนแอลงพร้อมกับที่ตลาดการเงินโดยรวมจะเข้าสู่ตลาดเสรีทางการเงินเช่นเดียวกับที่เกิดในสหรัฐอเมริกา นั่นคือ ภาคการธนาคารญี่ปุ่นอยู่ในระยะการเปลี่ยนแปลงซึ่ง คาดกันว่าธนาคารญี่ปุ่นกำลังพลิกผันไปสู่สถานภาพอันใหม่ ผู้สันตติกรรมเชื่อว่าเบื้องหลังของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่นี้ คือ การผ่อนคลายกฎระเบียบทางการเงินซึ่งเป็นกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องยาวนานกว่าสองทศวรรษซึ่งรู้จักกันในชื่อของโครงการปฏิรูปทางการเงิน "Japanese Big Bang," กล่าวคือ การผ่อนคลายของกฎระเบียบทางการเงินส่งผลให้เข้าสู่ตลาดทุนในทันทีทันใด กล่าวคือ ไม่ได้ตั้งใจให้ลูกค้าของธนาคารขนาดใหญ่แต่กลับทำให้กิจการหัตถอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ได้ถอนตัวจากการเป็นลูกค้าของธนาคาร เนื่องจากการผ่อนคลายกฎระเบียบไม่มีผลกับผู้ออม

เพราะผู้ออมเงินส่วนใหญ่ยังคงฝากเงินกับธนาคาร แต่ภายใต้กรอบการผ่อนคลายกฎระเบียบทางการเงิน ธนาคารกลับไม่ได้รับอนุญาตให้ทำธุรกิจใหม่ๆ ธนาคารจึงได้แต่เพียงปล่อยกู้ให้กับธุรกิจขนาดเล็กและด้านอสังหาริมทรัพย์ซึ่งทั้งสองกิจกรรมนี้เป็นธุรกิจที่มีกำไรค่อนข้างน้อย นับเป็นสัญญาณอันตรายของวิกฤตการณ์ธนาคารในระบบเศรษฐกิจของญี่ปุ่น คาดประมาณว่า NPL ในภาคการธนาคารมีจำนวนมากประมาณร้อยละ 7 ของ GDP ซึ่งมีมูลค่า 2-3 เท่าของวิกฤตในสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากธนาคารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของตัวกลางทางการเงินในระบบการเงินของญี่ปุ่น ธนาคารในญี่ปุ่นจะเป็น ระบบ Main Bank ซึ่งเป็นระบบที่ธนาคารจะเป็นบริษัทแม่หรือบริษัทนำในเครือของกิจการทั้งหมด กิจการต่างๆ ในเครือจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากธนาคาร ขณะเดียวกันธนาคารจะควบคุมการบริหารงานของกิจการในเครือด้วยการถือหุ้นไขว้ระหว่างธนาคารกับกิจการในเครือและ/หรือระหว่างกิจการในเครือด้วยกัน ทำให้ธนาคารเป็นทั้งผู้ให้กู้ (เจ้าหนี้) พร้อมๆ กับการเป็นเจ้าของในกิจการที่อยู่ในเครือ ฉะนั้นเมื่อธนาคารซึ่งเป็นเสาหลักเกิดปัญหาเช่นนี้

อดีต ปัจจุบัน และอนาคต

การปฏิรูปทางการเงินและวิกฤตในระบบธนาคาร

ระบบที่ธนาคารญี่ปุ่นเป็น “main bank system” หรือ “bank-based financial system” นั้น ธนาคารจะเป็นบริษัทแม่หรือบริษัทนำในเครือของกิจการทั้งหมด โดยแต่ละกิจการจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากธนาคาร ในขณะที่ธนาคารจะควบคุมการบริหารงานของกิจการในเครือโดยการถือหุ้นไขว้ระหว่างธนาคารกับกิจการในเครือและ/หรือระหว่างกิจการในเครือด้วยกัน

ดังกล่าวแล้ว ธนาคารเป็นทั้งผู้ให้กู้ (เจ้าหนี้) พร้อม ๆ กับการเป็นเจ้าของในกิจการที่อยู่ในเครือผลของการเป็นเจ้าหนี้พร้อม ๆ กับการเป็นเจ้าของทำให้เกิดการขัดกันของผลประโยชน์อย่างเห็นได้ชัด เนื่องจากเป้าหมายของเจ้าของก็คือการที่ส่วนของผู้ถือหุ้นมีค่าสูงซึ่งสอดคล้องกับการทำกำไรสูงสุด ในขณะที่เจ้าหนี้จะมีเป้าหมายที่การลดโอกาสของหนี้สูญให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งหมายความว่าไม่จำเป็นต้องแสวงหากำไรสูงสุดเนื่องจากกำไรกับความเสี่ยงเป็นสิ่งที่มาด้วยกัน

นอกจากนี้การที่ลูกค้านำธนาคารมาเป็นผู้ถือหุ้นตนเองก็อาจเพียงพอแล้วซึ่งทำให้มีลักษณะคล้ายกับกิจการของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ให้ผู้ถือหุ้นกับสมาชิกตนเอง ในขณะที่ลูกค้านำแม้ว่าจะเป็นผู้ถือหุ้นแต่ก็มิได้ใช้อำนาจของผู้ถือหุ้นตรวจสอบการทำงาน เนื่องจากการได้มาซึ่งแหล่งเงินทุนอาจมีความหมายมากกว่าเงินปันผลที่ต้องเสียภาษี 2 ต่อ ขณะที่ดอกเบี้ยของเงินทุนที่ผู้ถือหุ้นสามารถนับเป็นค่าใช้จ่าย ซึ่งปลอดภาษี ในส่วนของการตรวจสอบทั้งจากภายในซึ่งมักจะตั้งจากพนักงานเก่า และจากภายนอกซึ่งจะถูกครอบงำในการตรวจสอบหรือให้ความเห็นในงบการเงิน เนื่องจากประสบการณ์ในอดีตชี้ให้เห็นว่า การสูญเสียลูกค้าน่าจะมีมากกว่าการถูกฟ้องร้องจากผู้ถือหุ้นรายอื่นๆ จากงบการเงินที่ตรวจสอบไม่ถูกต้อง ในกรณีหลังมีโอกาสเกิดขึ้นน้อยกว่า

ผลของ corporate government ที่อ่อนแอ ทำให้เกิดผลต่อระบบธนาคารญี่ปุ่น 2 ประการ คือ การบริหารงานมิได้มุ่งหวังกำไรสูงสุดเป็นเป้าหมายที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากกำไรต่อทรัพย์สินหรือหุ้นมีแนวโน้มต่ำ และการที่กำไรต่ำส่งผลกระทบต่อความสามารถในการรองรับ NPL และมีแนวโน้มที่จะ

ประวิงเวลาในการตัดสินใจ ปรับโครงสร้างหนี้ หรือตัด NPL ออกจากงบดุล เนื่องจากผู้บริหาร/ตัดสินใจ ไม่มีผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับมูลค่าของกิจการ การปฏิรูปทางการเงินที่เป็นไปอย่างเชื่องช้าและไม่ครอบคลุมทำให้ระบบการเงินของญี่ปุ่นที่เคยชินอยู่กับการถูกควบคุมอย่างเข้มงวดไม่สามารถปรับตัวได้ทันกับเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้เกิดการล่มสลายในกิจการสถาบันการเงินหลายแห่งอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนสมมติฐานในเรื่องการปรับตัวที่ล่าช้าในภาคการเงินนี้น่าจะเป็นเหตุผลที่สำคัญต่อปัญหาในภาคการเงิน

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการเงิน

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ระบบการเงินของญี่ปุ่นได้มีการแบ่งแยกบทบาทและหน้าที่อย่างชัดเจน กล่าวคือ ตลาดทุนที่เป็นแหล่งระดมเงินออมไปสู่ผู้ลงทุนโดยตรง ขณะเดียวกัน สถาบันการเงินที่ระดมเงินออมโดยอ้อมก็ได้มีการแบ่งแยกขอบเขตและหน้าที่กัน กล่าวคือ City Bank จะเป็นสถาบันการเงินหลักที่ครอบคลุมทั่วประเทศ และมีลูกค้านักและเงินฝากที่เป็นสถาบัน/องค์กรที่มีขนาดใหญ่ ในขณะที่ธนาคารภาคจะตั้งอยู่ตามหัวเมืองต่าง ๆ แต่มักจะเน้นในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งเป็นการเฉพาะและถึงแม้ว่าอาจจะมิขนาดของสินทรัพย์ที่ใหญ่กว่า City Bank ขนาดเล็กบางแห่ง แต่โดยทั่วไปก็จะมีขนาดของธุรกรรมที่เล็กกว่าหรือ มีฐานของลูกค้ารายเล็กกว่าโดยเปรียบเทียบและมักไม่ได้ทำธุรกรรมติดต่อกับต่างประเทศ

การเข้มงวดในการแบ่งแยกประเภทของธุรกิจและชนิดของลูกค้าและการเชื่อมโยงกับตลาดการเงินต่างประเทศทำให้ผู้ออมและผู้ลงทุนจำเป็นต้องพึ่งพาระบบธนาคาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ลงทุนที่จำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากแหล่งเงินทุนภายนอกจำเป็นต้องสร้างสายสัมพันธ์ที่ดีกับธนาคารเพื่อเป็นแหล่งเงินทุน

ภายนอกของตนเองซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดระบบ Main Bank ขึ้นมา หนึ่ง การแบ่งย่อยตลาดของธนาคารและการควบคุมเพดานดอกเบี้ยทั้งเงินกู้และฝาก ทำให้ผู้ควบคุม (กระทรวงการคลัง) สามารถ(เสมือนหนึ่ง)ประกันกำไรของธนาคาร และทำให้ธนาคารต้องใส่ใจกับการดำเนินนโยบายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในการให้สินเชื่อกับธุรกิจใดๆ

โครงสร้างดังกล่าวได้ดำเนินการด้วยดีและเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้ญี่ปุ่นได้พัฒนาตัวเองมาเป็นประเทศชั้นนำทางเศรษฐกิจในช่วง 1950-1971 อย่างไรก็ดีในช่วง 1980 เป็นต้นมาได้มีการปฏิรูปทางการเงินอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้กิจการในประเทศสามารถที่จะระดมเงินทุนจากแหล่งที่มีใช้ธนาคาร เช่น จากตลาดทุนหรือจากต่างประเทศทำให้กิจการขนาดใหญ่หันเหไปพึ่งพาแหล่งทุนทั้ง 2 และลดการก้ำกัยจากธนาคารในประเทศลง

ผลกระทบกับธนาคารญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นก็คือ ขณะที่ลูกค้าเงินกู้รายใหญ่ที่เคยเป็นแหล่งรายได้ลดน้อยลง ลูกค้าเงินฝากก็ยังคงมีอยู่เท่าเดิม/เพิ่มขึ้นมิได้ลดลงตาม และการปฏิรูปทางการเงินที่เกิดขึ้นก็ได้ครอบคลุมถึงประเภทของธุรกิจที่ธนาคารญี่ปุ่นพึงได้รับการพิจารณาขยายออกไปเพื่อทดแทนจำนวนลูกค้าที่เสียไปจากการปฏิรูปทางการเงิน ธนาคารญี่ปุ่นจึงอยู่ในสภาพที่ต้องพยายามหาลูกค้าที่เสียไปจากการปฏิรูปทางการเงิน ธนาคารญี่ปุ่นจึงอยู่ในสภาพที่ต้องพยายามหาลูกค้ารายใหม่มาทดแทนรายเก่าที่สูญเสียไป และลูกค้ารายใหม่ที่ได้ก็มักจะเป็นลูกค้ารายเล็กที่ธนาคารขาดข้อมูลและข่าวสารในการที่จะพิจารณาความเสี่ยงจากการปล่อยกู้ ทำให้ธนาคารจำเป็นต้องเรียกร้องหลักประกัน (Collateral) ให้คุ้มกับความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการปล่อยกู้

ด้วยเหตุนี้เองธนาคารญี่ปุ่นภายหลังจากการปฏิรูปทางการเงินจึงอยู่ในสภาวะที่ต้องรับ ลูกค้าใหม่ที่ขาดความรู้จักมักคุ้น และมีขนาดธุรกรรมที่เล็กลงกว่าเดิม ทำให้ต้นทุนในการบริหารสูงขึ้น นอกจากนี้หลักประกันที่ธนาคารได้รับมักจะเป็นที่ดิน ซึ่งเป็นหลักทรัพย์ที่ขาดสภาพคล่อง (Illiquidity) เมื่อเทียบกับหลักทรัพย์ทางการเงินชนิดอื่น ๆ ธนาคารญี่ปุ่นจึงมีความเปราะบาง (Vulnerability) กับราคาที่ดินอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ประกอบกับราคาที่ดินและกิจกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ได้เพิ่มสูงขึ้น ตามภาวะการณ์เศรษฐกิจฟองสบู่ในช่วงทศวรรษ 1980 ทำให้ธนาคารมี portfolio ที่กระจุกตัวอยู่กับลูกหนี้รายใหม่ขนาดเล็ก และอยู่ในภาคอสังหาริมทรัพย์ การก่อสร้าง ค่าปลีก เป็นจำนวนมากกว่าอดีตที่มีลูกค้ายรายใหญ่และมักคุ้นเพราะอยู่ในเครือหรือถือหุ้นอยู่ และอยู่ในภาคการผลิตหรือ ภาคการค้าต่างประเทศ เป็นหลัก

เมื่อราคาที่ดินได้ทรุดตัวลงในต้นปี 1990 และลดลงอย่างรวดเร็วในเวลาต่อมา ผลที่ติดตามมากก็คือ ลูกค้าเงินกู้ที่มีอยู่ได้กลายมาเป็น NPL ในจำนวนมากและอย่างรวดเร็ว เนื่องจากทำธุรกิจที่ราคาที่ดินมีผลต่อการดำเนินงาน และทำให้มูลค่าของหลักประกันเสื่อมค่าลงอย่างรวดเร็วเกินกว่าที่ธนาคารจะรับมือได้

นโยบาย

รัฐบาลญี่ปุ่นและธนาคารแห่งประเทศไทยได้แก้ปัญหา NPL โดย เมื่อปี 2538 จัดตั้งธนาคารใหม่ในนาม ธนาคารโตเกียวเคียวโตะ เพื่อรับโอนกิจการจาก สหกรณ์ออมทรัพย์โตเกียวเคียวโตะและสหกรณ์ออมทรัพย์อันเซน ภายหลังจากเปลี่ยนเป็น ธนาคาร Resolution and Collection Bank เพื่อเป็นธนาคารทำหน้าที่ควมรวมและบริหารจัดการหนี้จากสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ล้ม และในปี ถัดมา ได้จัดฉีดเงินทุนภาครัฐจำนวน 6.85 แสนล้านเยน เพื่อจัดการ

แก้ปัญหาการล้มของบริษัท สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย ขณะเดียวกันก็ได้จัดตั้ง
บรรษัทบริหารหนี้เพื่อที่อยู่อาศัยเพื่อรับโอนหนี้ของบริษัทสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย
หลังจากนั้น ในปี ๑๙๙๙ บรรษัทบริหารหนี้เพื่อที่อยู่อาศัยก็ได้ควบรวมกับ
ธนาคาร Resolution and Collection Bank กลายเป็นบริษัท Resolution and
Collection (เป็นบริษัทลูกของบริษัทประกันเงินฝาก) ทำหน้าที่บริหารหนี้ที่ไม่
ก่อให้เกิดรายได้ โดยรับโอนกิจการจากสถาบันการเงินที่ล้ม และซื้อหนี้ที่ไม่
ก่อให้เกิดรายได้จากสถาบันการเงินทั่วไป

การออกกฎหมายสร้างความมั่นคงให้กับระบบการเงิน เมื่อเดือน
กุมภาพันธ์ ๑๙๙๘ ได้มีการจัดเงินทุนภาครัฐจำนวนรวม ๓๐ ล้านล้านเยน ให้กับ
บรรษัทประกันเงินฝาก เพื่อดำเนินการแก้ไขปัญหาการล้มของสถาบันการเงิน
และอัดฉีดเงินทุนให้สถาบันการเงินมีความมั่นคง ในเดือนถัดมา มีการดำเนินการ
อัดฉีดเงินทุนให้ธนาคารใหญ่ในเมืองหลัก ๒๑ แห่งจำนวน ๑,๘๑๕.๖ พันล้าน
เยน ส่งผลให้สามารถหยุดการขยายตัวของความไม่มั่นคงในระบบการเงินลงได้
ในส่วนการดำเนินการในด้านกฎระเบียบนั้น ในเดือนมิถุนายน ๑๙๙๘ ได้มีการ
จัดตั้งทบวงกำกับดูแลทางการเงิน ซึ่งเป็นองค์กรนอกสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี
ขึ้น เพื่อทำหน้าที่กำกับและตรวจสอบสถาบันการเงิน ซึ่งแต่เดิมดำเนินการ
โดยกระทรวงการคลัง และในเดือนธันวาคม ปีเดียวกัน ได้มีการแต่งตั้ง
คณะกรรมการปรับโครงสร้างทางการเงิน เป็นองค์กรเฉพาะกิจ เพื่อทำหน้าที่
แก้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และปัญหาสถาบันการเงินล้ม และให้ทบวง
กำกับดูแลทางการเงินอยู่ภายใต้คณะกรรมการชุดนี้ซึ่งมีรัฐมนตรีประจำสำนัก
นายกรัฐมนตรีเป็นประธานคณะกรรมการปรับโครงสร้างทางการเงินและทบวง
กำกับดูแลทางการเงินได้ใช้เงินทุนจากภาครัฐผ่านบรรษัทประกันเงินที่ได้รับ
เพิ่มขึ้นเป็น ๖๐ ล้านล้านเยน ภายใต้กฎหมายปรับโครงสร้างทางความมั่นคง

ทางการเงินอย่างเร่งด่วน และกฎหมายปรับโครงสร้างทางการเงิน ที่ประกาศใช้เมื่อเดือนตุลาคม ๑๙๙๙ ในการดำเนินการแก้ไขปัญหาการล้มของสถาบันการเงินและอัดฉีดเงินทุนเข้าสู่ระบบ ในเดือนมีนาคม 2542 มีการดำเนินการอัดฉีดเงินทุนให้ธนาคารใหญ่ในเมืองหลัก 15 แห่งจำนวน 7,459.2 พันล้านบาท หลังจากนั้น ในเดือนกรกฎาคม 2543 ทบวง กำกับดูแลทางการเงินได้เปลี่ยนมาเป็นทบวงบริหารทางการเงิน ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบด้านการบริหารการเงินทั้งระบบ โดยโอนหน้าที่งานวางแผนด้านระบบการเงินมาจากกระทรวงการคลัง และยกเลิกคณะกรรมการปรับโครงสร้างทางการเงิน ในเดือนมกราคม 2544 ตามกำหนดการที่วางไว้เงินทุนภาครัฐที่ระดมอัดฉีดเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับระบบการเงินตลอดช่วงทศวรรษที่ 1990 ซึ่งรวมถึงเงินทุนที่ใช้ในการจัดการแก้ปัญหาสถาบันการเงินล้ม ที่เริ่มต้นจากธนาคารสินเชื่อยาว ญีปุ่น และเงินทุนที่ใช้อัดฉีดให้แก่ธนาคารรายใหญ่ รวมทั้งสิ้นเป็นยอดเงินทุนประมาณ ๒๕ ล้านล้านบาท

มาตรการแก้ปัญหา

การระดมความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อสร้างเศรษฐกิจญี่ปุ่นใหม่ เริ่มด้วย การแก้ปัญหา NPL ของสถาบันการเงิน หรือผลพวงที่เกิดขึ้นภายหลังเศรษฐกิจฟองสบู่แตกอย่างเร่งด่วนเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง ได้แก่

1การตัดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ออกจากบัญชีงบดุลของสถาบันการเงิน โดยดักขย NPLหรือจัดการกับหลักทรัพย์ค้ำประกัน ในคราวที่ดำเนินการขายธนาคารสินเชื่อยาวญี่ปุ่นและธนาคารสินเชื่อนิปปอนซึ่งถูกโอนเป็นของรัฐ ชั่วคราวให้กับเอกชนนั้น รัฐบาลได้ให้สัญญารับรองเป็นหลักประกันการขาดทุนในอนาคตในส่วนหนี้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งเรื่องนี้อาจ

ก่อให้เกิดปัญหาตามมาได้กล่าวคือยังคงมีตัวเลขแสดงหนี้ที่ให้แก่ธุรกิจซึ่งมีหนี้เกินตัวปรากฏอยู่ในงบดุลของสถาบันการเงินญี่ปุ่น ทำให้เกิดความเสียหายที่จะขาดทุนเพิ่มขึ้นจากการลดลงของมูลค่าหลักทรัพย์ค้ำประกัน สถาบันการเงินจะต้องจัดการขั้นสุดท้ายโดยตัดหนี้ที่ให้แก่ธุรกิจที่ไม่มีแนวโน้มฟื้นตัวอีกออกจากบัญชีงบดุล มากกว่าการจัดการทางอ้อมโดยเพียงแต่ให้เงินทุนเพื่อมาทำให้มองไม่เห็นหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ แน่นนอน การจัดการขั้นสุดท้ายกับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ หมายความว่าจัดการอย่างจริงจังจนนานใหญ่กับบริษัทอสังหาริมทรัพย์ บริษัทก่อสร้างซึ่งรวมถึงบริษัทก่อสร้างขนาดใหญ่และบริษัทอื่นๆที่เป็นผู้กู้ แต่ว่าการปฏิรูปโครงสร้างของภาคธุรกิจดังกล่าวนี้ ในความเป็นจริงแล้ว เป็นเงื่อนไขพื้นฐานที่สำคัญในการดำเนินการสร้างเศรษฐกิจญี่ปุ่นใหม่ที่จำเป็นอย่างขาดมิได้ การปฏิรูปเชิงโครงสร้างสถาบันการเงินระบบการเงินโลกถูกผลักดันให้ก้าวสู่ความเป็นสากล ระบบเศรษฐกิจเกิดการแข่งขันทางการเงินอย่างหนักหน่วง นวัตกรรมทางการเงินมากขึ้น และเน้นผู้ใช้บริการมากขึ้น แนวโน้มการเงินเสรี และการควบรวมกิจการของสถาบันทางการเงิน ทำให้อัตราการเลิกจ้างงานเพิ่มมากขึ้น และการแข่งขันอย่างรุนแรงจึงจำเป็นต้องปฏิรูปตลาดการเงินเพื่อการฟื้นฟูระบบเศรษฐกิจและรักษาความเชื่อมั่น จำเป็นต้องมีแผนฟื้นฟูพัฒนาตลาดการเงิน การบริหารที่มีประสิทธิภาพสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันการเงิน เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการทางการเงินที่มีคุณภาพสูง สามารถแข่งขันกันนานาชาติ มูลค่าสินทรัพย์ทางการเงิน 1,200 ล้านล้านเยน ในปี 2544 อยู่ในความครอบครองของปัจเจกชน ดังนั้น การให้บริการจะต้องครอบคลุมทุกภูมิภาคส่วนนอกเหนือจากเขตเมือง ทั้งประชาชนผู้สูงอายุ และให้ความสำคัญกับประชาชนรายย่อยมากขึ้น จะเห็นได้ว่า ปฏิรูประบบภาษี สร้างเสถียรภาพระบบการเงิน ตั้ง Bridge Bank เพื่อสร้าง

เสถียรภาพให้สถาบันการเงินและสร้างความเข้มแข็งในการทำภารกิจ จำเป็นต้องให้ประชาชนได้ตระและเอาใจใส่กับการใช้กองทุนสาธารณะ ให้มีความโปร่งใส มีวัตถุประสงค์แน่ชัด และมีกฎหมายรับรอง ได้แก่ การยุติความหายนะของธนาคาร สร้างหลักเกณฑ์ในการจำแนกหนี้ ปฏิบัติตามหลักการถ่ายโอนธุรกิจอย่างเคร่งครัด

2. สถาบันการเงินจะต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน และเสริมสร้างความเข้มแข็งในการสร้างผลกำไร สถาบันการเงินที่รับเงินอัดฉีดภาครัฐ ได้เสนอแผนเสริมสร้างการบริหารงานที่มั่นคงรวมทั้งการลดจำนวนพนักงานขนานใหญ่ต่อคณะกรรมการปรับโครงสร้างทางการเงินเป็นเงื่อนไขสำคัญ และตั้งแต่ช่วงฤดูร้อนปี ๑๙๙๙ สถาบันการเงินได้เคลื่อนไหวรวมตัวเป็นแนวร่วมและควมรวมกิจการอย่างขนานใหญ่ เป็น ๔ กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มมิซูโฮ กลุ่มซุมิโตโม มิตซุย กลุ่มสหการเงินญี่ปุ่น (UFJ : United Financial of Japan) และกลุ่มมิตซึบิชิโตเกียว อย่างไรก็ตาม แผนเสริมสร้างการบริหารงานที่มั่นคงไม่ได้มีการดำเนินการตามที่กำหนดไว้เสมอไป และในปัจจุบัน ยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่าการควมรวมกิจการเป็นสถาบันการเงินขนาดใหญ่ครั้งนี้จะนำไปสู่ผลกำไรที่เพิ่มขึ้นหรือไม่ เพื่อที่จะเพิ่มการสร้างผลกำไร สถาบันการเงินในญี่ปุ่นจะต้องดำเนินมาตรการปรับโครงสร้างอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงท่าทีในการบริหารงานแบบใหม่ ดังเช่น การพัฒนาสินค้าการเงินที่มุ่งสนองความต้องการของลูกค้า การเพิ่มความสามารถในการบริหารความเสี่ยง การกำหนดประเภทธุรกิจที่จะให้ความสำคัญในเชิงรุก

3. รัฐบาลและธนาคารแห่งประเทศไทยญี่ปุ่นจะต้องดำเนินนโยบายผ่อนคลายทางการเงิน ในระดับเศรษฐกิจมหภาค เพื่อแก้ไขปัญหาเงินฝืด

เมื่อเดือนสิงหาคม ๒๐๐๐ ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ประกาศสิ้นสุด "นโยบายอัตราดอกเบี้ยร้อยละศูนย์" แต่ต่อมา เมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๐๐๑ ได้ประกาศลดอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานจากร้อยละ ๐.๕ ลงเป็นร้อยละ ๐.๓๕ และลดลงอีกเหลือร้อยละ ๐.๒๕ เมื่อวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๐๐๑ เพื่อแก้ไขปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยอีกครั้ง ในขณะที่เดียวกันได้จัดตั้งระบบใหม่ " การให้กู้แบบ ลอมบาร์ด (Lombard-type Lending) " ซึ่งธนาคารแห่งประเทศไทยจะให้สินเชื่อแก่สถาบันการเงิน โดยคิดดอกเบี้ยในอัตราดอกเบี้ยมาตรฐานตามที่ยื่นขอกู้มา ในวงเงินที่ใช้พันธบัตรรัฐบาลหรือตัวสัญญาใช้เงินของบริษัทชั้นดีเยี่ยมเป็นหลักทรัพย์ค้ำประกัน เมื่อทบทวนดูภาวะการณ์ในช่วงทศวรรษที่ ๑๙๙๐ จะปรากฏชัดว่า การตกต่ำลงของราคาสินค้ารวมทั้งราคาสินทรัพย์ (กล่าวคือการเกิดขึ้นของภาวะเงินฝืด) และการเพิ่มขึ้นของจำนวนหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ได้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในลักษณะวงจรรูปาทวิ ยิ่งไปกว่านั้น ควรตระหนักกันว่าการจัดการขั้นสุดท้ายขนานใหญ่กับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ก็จะก่อให้เกิดแรงกดดันเงินฝืดต่อเศรษฐกิจญี่ปุ่น เมื่อเป็นเช่นนั้น ธนาคารแห่งประเทศไทยจะต้องแสดงจุดยืนที่หนักแน่นที่จะดำเนินการหยุดยั้งการตกต่ำลงของราคาสินค้ารวมทั้งราคาสินทรัพย์ และธนาคารแห่งประเทศไทยควรได้รับคำชมเชยอย่างยิ่งที่เมื่อวันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๐๐๑ ได้ประกาศใช้ " นโยบายผ่อนคลายนโยบายปริมาณ " ไปพร้อมๆ กับการแสดงจุดยืนนำเอา " นโยบายอัตราดอกเบี้ยร้อยละศูนย์ " กลับมาใช้ในทางปฏิบัติ **มาตรการแก้ไขปัญหา การปฏิรูปโครงสร้างการคลัง** จะคลายความกังวลของประชาชนในอนาคตจากการดำเนินมาตรการ เช่น การขยายเครือข่ายรองรับ (safety net) มากยิ่งขึ้น การแก้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ จะฟื้นฟูกลไกการไหลเวียนการเงินเพื่อที่จะทำให้ทรัพยากรไหลไปสู่สาขาที่เจริญเติบโตการดำเนินการปฏิรูปกฎระเบียบและการปฏิรูปราชการ

จะดำเนินการปฏิรูปกฎระเบียบและการปฏิรูปราชการเพื่อที่จะทำให้งิจกรรมทางเศรษฐกิจมีประสิทธิผลยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมให้เกิดการแข่งขันและการคิดค้นเทคโนโลยีใหม่ๆ

3.5 การปฏิรูปโครงสร้างของรัฐบาลโคอิซุมิ แม้เศรษฐกิจอยู่ในสภาวะซบเซา แต่รัฐบาลโคอิซุมิ ถือเป็นโอกาสใหม่เพื่อการเจริญเติบโตและกำลังดำเนินนโยบายปฏิรูปโครงสร้างปราศจากข้อยกเว้น ภายใต้แนวคิดที่ว่า **"ถ้าไม่มีการปฏิรูป ก็ไม่มีการเจริญเติบโต"** แนวคิดพื้นฐานของการปฏิรูปโครงสร้างคือ การเพิ่มศักยภาพด้านอัตราการเจริญเติบโตให้มากขึ้น ผ่านการจัดสรรคนและทรัพยากรใหม่จากสาขาที่มีประสิทธิผลต่ำไปยังสาขาที่มีประสิทธิผลและสังคมมีความต้องการสูงนโยบายหลัก ๆ ของการปฏิรูปโครงสร้าง ได้แก่ การแก้ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ให้หมดสิ้นไป การปฏิรูปกฎระเบียบ การปฏิรูปนิติบุคคลพิเศษ (Specialized Agency) การปฏิรูปโครงสร้างการคลัง เป็นต้น

สรุป

กล่าวโดยสรุป สถาบันการเงินญี่ปุ่น ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นธนาคารซึ่งเป็นองค์หลักของระบบการเงินญี่ปุ่นประกอบด้วยธนาคารกลาง ธนาคารเอกชน และธนาคารของรัฐที่ไม่รับฝากเงิน อีกส่วนหนึ่งเป็นสถาบันการเงินอื่นๆที่ไม่ใช่ธนาคารทั้งภาครัฐและเอกชนซึ่งประกอบด้วยสถาบันการเงินที่รับฝากเงิน และสถาบันทางการเงินที่ไม่รับฝากเงิน โดยที่ระบบธนาคารของญี่ปุ่นเป็นแบบ "main bank system" หรือ "bank-based financial system" ซึ่งให้ความสำคัญกับบทบาทของธนาคาร กล่าวได้ว่า ในทศวรรษ 1980 ระบบธนาคารของญี่ปุ่นเป็นจักรกลที่สำคัญของความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม ในทศวรรษต่อมา เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดการพัฒนา

ด้านเทคโนโลยีก้าวหน้า ได้ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนระบบโลกได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างใหญ่หลวง โดยเฉพาะกระแสโลกาภิวัตน์และการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนทำให้ระบบการธนาคารแบบญี่ปุ่นปรับตัวไม่ทัน ก่อให้เกิดปัญหาในระบบการเงิน ญี่ปุ่นทำให้เศรษฐกิจทั้งระบบซบเซาต่อเนื่องยาวนานกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นได้แสดงความเป็นเอกในการแก้ไขปัญหาอย่างอดทน และนำเสนอสรุปลักษณะดังนี้

การจัดการขั้นสุดท้ายเกี่ยวกับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ จนถึงปลายเดือนกันยายน 2544 ธนาคารพาณิชย์หลัก ๆ ได้สามารถจัดการในขั้นสุดท้าย กับ NPL สะสมที่มีอยู่จนถึง ณ ปลายเดือนกันยายนปีก่อนหน้าเสร็จสิ้นคิดเป็นอัตรา ร้อยละ 48 มีการดำเนินการจัดการตามมาตรการนำร่องปฏิรูป ได้แก่ การใช้ระบบตรวจสอบพิเศษโดยเน้นลูกหนี้ที่น่าสังเกต การได้มาซึ่งการปันผลที่สะท้อนการประเมินค่าในตลาดในเวลาที่เหมาะสม ตามที่มีการแก้กฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูการเงิน ซึ่งมีเนื้อหาประกอบด้วย การยึดหยุ่นของราคาซื้อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ เป็นต้น บริษัทจัดการรวบรวม (The Resolution and Collection Corporation - RCC) ดำเนินการซื้อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้และฟื้นฟูให้บริษัทเกิดใหม่อีกครั้ง ตามลำดับ ปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จะได้รับการแก้ไขอย่างช้าที่สุด 3 ปีภายหลังจากสิ้นสุดระยะมุ่งปรับเปลี่ยน คาดว่าจะส่งผลในทางบวกต่อการฟื้นฟูกลไกการไหลเวียนด้านการเงิน ด้วยการปรับปรุงกำไรของธนาคาร ตลอดจนการลงทุนและการบริโภค ผ่านการฟื้นฟูความเชื่อมั่นต่อระบบการเงิน

การปฏิรูปนิติบุคคลพิเศษ ณ เดือนธันวาคม 2544 ได้มีมติให้ยุบนิติบุคคลพิเศษ (Specialized Agency) 17 แห่ง และแปรรูปเป็นเอกชน 45 แห่งจากจำนวนทั้งหมด 118 แห่ง รวมทั้ง ได้ดำเนินการในการลดเงินบำเหน็จจำนวนมากของกรรมการและปรับปรุงแก้ไขการเข้าไปเป็นผู้บริหารในนิติบุคคลพิเศษของข้าราชการ ทำให้ลดงบประมาณที่จัดสรรให้นิติบุคคลพิเศษมากกว่า ๑ ล้านล้านเยนจากการแสดงท่าทีและการดำเนินการที่เอาจริงเอาจังเกี่ยวกับนโยบายการคลังที่ดีขึ้นให้ประชาชนได้เห็นนี้ คาดหวังได้ว่าความกังวลในอนาคตของประชาชนจะลดลง และจะส่งผลในทางบวกต่อการบริโภค การที่ภาคเอกชนจะเข้าร่วมดำเนินการในสาขาภายใต้การบริหารโดยนิติบุคคลพิเศษที่ไม่มีประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจในช่วงที่ผ่านมา คาดหวังได้ว่า จะส่งเสริมการแข่งขันและส่งผลให้เศรษฐกิจมีประสิทธิผลมากขึ้น (ประสิทธิภาพการผลิตสูงขึ้น)

การปฏิรูปโครงสร้างการคลัง ในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณปี ๒๕๔๕ ของรัฐบาลได้จัดหางบประมาณแบบปฏิรูปโดยสิ้นเชิงให้ลุล่วงไป ภายใต้แนวคิดการมุ่งให้บรรลุเป้าหมายที่ว่า การออกพันธบัตรรัฐบาลนั้นจะจำกัดยอดมูลค่าให้ต่ำกว่า ๓๐ ล้านล้านเยน พร้อมกับลดงบประมาณลง ๕ ล้านล้านเยน ขณะเดียวกันก็จะนำมาจัดสรรใหม่ ให้แก่สาขาที่มีความสำคัญ ๒ ล้านล้านเยนจากการแสดงท่าทีและการดำเนินการที่เอาจริงเอาจังเกี่ยวกับนโยบายการคลังที่ดีขึ้นให้ประชาชนได้เห็นนี้ คาดหวังได้ว่าความกังวลในอนาคตของประชาชนจะลดลง และส่งผลในทางบวกต่อการบริโภค

การปฏิรูปโครงสร้างและแนวโน้มเศรษฐกิจการคลังระยะกลาง เมื่อเดือนมกราคม 2545 คณะรัฐมนตรีมีมติเกี่ยวกับการปฏิรูปโครงสร้างและแนวโน้มเศรษฐกิจการคลังระยะกลาง ให้มีการกำหนดวิสัยทัศน์เศรษฐกิจการ

คลังระยะกลาง แล้วปรับระยะสั้นและระยะกลางให้กลมกลืนกัน ให้มีการแสดงความเป็นไปได้ที่จะรักษาการคลังและสวัสดิการสังคมให้มีความต่อเนื่องในระยะกลาง และให้มีการรับผิดชอบอธิบายเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจการคลังที่เหมาะสม เป็นต้น

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญยิ่งขึ้นกับการดำเนินการปฏิรูปโครงสร้างอย่างจริงจัง ตั้งแต่เดือนเมษายน 2544 เป็นต้นมา ต่อมาในเดือนมิถุนายน ได้กำหนดให้มั่นนโยบายพื้นฐานเกี่ยวกับการดำเนินการในด้านเศรษฐกิจการคลังและการปฏิรูปโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต ภายใต้ความคิดพื้นฐานที่ว่า ถ้าไม่มีการปฏิรูป ก็ไม่มีการเจริญเติบโต และในเดือนกันยายน ก็ได้ประกาศสาระสำคัญของการปฏิรูปโครงสร้าง ในรูปแบบ ตารางขั้นตอนการปฏิรูป หลังจากนั้น ในเดือนตุลาคม ได้ประกาศดำเนินการมาตรการนำร่องการปฏิรูปเพื่อเร่งรัดให้การปฏิรูปโครงสร้างเกิดเร็วยิ่งขึ้น โดยยึดถือการดำเนินนโยบายดังกล่าวนี้ จึงให้มีการจัดทำงบประมาณเพิ่มเติมครั้งที่ ๑ และส่งเสริมให้เกิดการปฏิรูปโครงสร้างในด้านต่าง ๆ อาทิ เศรษฐกิจ การคลัง การบริหารราชการ และสังคม เป็นต้นนอกจากนี้ ตามสภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซา ก็ได้กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนขึ้น ในเดือนธันวาคม เพื่อที่จะเร่งรัดให้การปฏิรูปโครงสร้างเกิดเร็วยิ่งขึ้นและหลีกเลี่ยงวงจรกิจจืด ในขณะที่เดียวกัน ได้มีการจัดทำงบประมาณปี ๒๕๔๔ เพิ่มเติมครั้งที่ ๒ (ผ่านการประชุมรัฐสภาสมัยสามัญปี ๒๕๔๔)

เมื่อปีงบประมาณปี 2545 ได้กำหนดนโยบายงบประมาณแบบปฏิรูปโดยสิ้นเชิง ขึ้นเพื่อที่จะส่งเสริมการใช้งบประมาณอย่างเกิดประสิทธิผล ตลอดจนให้มีการเคลื่อนย้ายการจัดสรรงบประมาณ จำนวนมากไปยังสาขาที่มี

ความสำคัญยิ่งไปกว่านั้น ในเดือนมกราคม ๒๕๔๕ จากประกาศการปฏิรูปโครงสร้างและแนวโน้มเศรษฐกิจการคลังระยะกลาง ได้มีการเสนอภาพเศรษฐกิจสังคมที่พึงปรารถนาของญี่ปุ่น และแนวโน้มในอนาคตเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจการคลังระยะกลาง ซึ่งเน้นการปฏิรูปโครงสร้างเพื่อให้ภาพเศรษฐกิจสังคมที่พึงปรารถนานั้นเป็นจริง

สำนักหอสมุด

เอกสารอ้างอิง

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (บรรณาธิการ). **พจนานุกรมศัพท์เศรษฐศาสตร์.**

ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2537.

สุริักษ์ บุนนาค และ วณี ฉ่อยเกียรติกุล. **การเงินและการธนาคาร.** กรุงเทพฯ :

ไทยวัฒนาพานิชย์. 2541.

Baba, Nohiko and Takamasa Hisada. " Japan's Financial System: Its Perspective and the Authorities' Roles in Redesigning and Administering the System," **MONETARY AND ECONOMIC STUDIES.** April 2002: 43-93.

Hall, Maximillion J.B. **Financial Reform in Japan: Causes and Consequences.** Cheltenham, UK: Edward Elgar. 1998.

Hayakawa, Shigenobu. **Japanese Financial markets.** Cambridge:

Gresham. 1996.